

**Tveterås-utvalget: NOU 2014:16 Sjømatindustrien.
Utredning av sjømatindustriens rammevilkår
Høringssvar fra Nei til EU – vedtatt av styret i Nei til EU**

Gjennomføres endringsforslagene i Tveterås-utvalgets innstilling så vil unntaket som Norge har for fisk i EØS-avtalen langt på vei forsvinne. Hardt tilkjempede unntak fra de fire friheter tilintetgjøres. Med de endringer som foreslås vil det bli fritt frem for enhver EØS-borger å tilegne seg rettigheter på lik linje med en norsk innbygger. Tveteråsutvalgets medlemmers ønske om å opprettholde nasjonalitetskrav for å inneha fiskerettigheter, vil i det foreslåtte regimet bety "diskriminering" i forhold til utenlandske eiere i strid med EØS.

1. Ingen sammenheng mellom mandatet og de tiltak utvalget foreslår

Utvalget har fått et mandat som består i «å utvikle en mer konkurransedyktig sjømatindustri, og samtidig sikre at verdiskaping og arbeidsplasser kommer kystsamfunnene til gode» (*NOU 2014:16, s. 10*). Det er langt fra sikkert at de tiltak som utvalget foreslår er egnet til å fremme dette målet: Snarere tvert imot.

- «Reguleringer som hindrer aktørene i å gjøre optimale koordinerende valg vil innebære både bedrifts- og samfunnsøkonomiske effektivitetstap» (*NOU 2014:16 s. 98*).
- «Utvalget mener derfor at næringen må ha tilstrekkelig frihet til selv å velge lokalisering av aktiviteter og produksjon innenfor bærekraftige rammer» (*NOU 2014:16 s. 86*).

Den dereguleringspolitikk som utvalget gjør seg til talsmann for er det sikreste bevis for at verdiskapningen ikke kommer kystsamfunnene til gode.

2. Eiendomsretten: Folket eier retten til fisket

Norsk fiskerirett er klar nok:

- «Dei viltlevande marine ressursane ligg til fellesskapet i Noreg» (havressurslova § 2).
- «Komiteen viste då til fellesmerknaden i [Innst.O.nr.38 \(1998-1999\)](#) der det heiter at: 'Komiteen vil påpeke at fiskeressursene tilhører det norske folk i fellesskap. Det er derfor i utgangspunktet ingen enkeltpersoner eller selskaper som kan gis evigvarende eksklusive rettigheter til vederlagsfritt å høste av og tjene på disse ressursene, mens andre stenges ute fra å delta i fisket'. Komiteen meiner dette skal liggja til grunn også i framtida». (*Innst.O.nr.73 (2000-2001). Innstilling frå næringskomiteen om lov om endring i lov 3. juni 1983 nr. 40 om saltvannsfiske mv. (spesielle kvoteordninger) s.2 sp. 2*).
- «Ei privatisering av ressursane, slik fiskarlaget synest å meine har skjedd på grunnlag av dei økonomiske transaksjonane mellom private partar, ville krevje eit lovvedtak. Argumentet om at transaksjonar mellom private partar skal danne grunnlag for ein juridisk posisjon som går ut over det som eksplisitt følger av regelverket, har ikkje rettsleg forankring» (*Ot.prp. nr. 20 (2007–2008) s. 42 sp. 2, uth.her.*)

De eiendomsrettslige forhold i fiske og fangst var et av hovedpilarene i det norske nei til EU så vel i 1972 som i 1994. Bevaringen av norsk eksklusiv

styringskompetanse mht. eiendomsretten til fiskeressursene og «båt og bruk» var utslagsgivende for at Norge (og Island) fikk inn som *EØS-avtalen artikkel 125*, et styrket vern (se de understrekede ord) som gikk ut over den tilsvarende bestemmelse i EU-funksjonstraktaten artikkel 345 (fhv. EF-traktaten art. 295 og 222): «Denne avtale skal ikke på noen måte berøre avtalepartenes regler om eiendomsretten» (uth.her). Følges NOU 2014:16, markere Norge at vi likevel ikke har noe ønske om et sterkere vern for norske eiendomsrettslige ordninger enn den som noen av EUs medlemsstater. Dette vil svekke den norsk posisjon i mht. diskriminering av utlendinger (se pkt. 3):

3. EØS: Norsk lovverk må beholdes uendret. Dvs. aktivitetskravet består

Tveterås-utvalget foreslår at «deltakerlovens § 6 justeres slik at det åpnes for at sjømatindustri-bedrifter kan inneha tillatelse til fartøy og kvoter» (*NOU 2014:16 s. 98*). Selv om utvalget «forutsetter at dette forslaget ikke rokker med gjeldende norske restriksjoner på utenlandske statsborgeres rett til å eie fiskefartøyer og fiskekvoter, slik det fastslås i et eget vedlegg til EØS-avtalen» (*NOU 2014:16 s. 98*), er dette en forsvergelse uten gjennomslagskraft hos ESA. En enkel lesning av EØS-avtalens Vedlegg XII ville ha avklart at forslaget om at fiskeindustri skulle kunne eie fiskefartøy på linje med aktive fisker, er en umulighet dersom en samtidig vil holde utlendinger borte fra retten til norske fiskeressurser:

- «Uten hensyn til avtalens artikkel 40 og bestemmelsene i dette vedlegg kan Norge fortsette å anvende restriksjoner som gjelder den dagen avtalen blir undertegnet, på utenlandske statsborgeres rett til å eie fiskefartøyer.
- Restriksjonene skal ikke være til hinder for at utenlandske statsborgere investerer i landbasert fiskeforedling eller i selskaper som bare er indirekte engasjert i fiske. Nasjonale myndigheter skal ha rett til å pålegge selskaper som helt eller delvis er ervervet av utenlandske statsborgere, å avvikle sine investeringer i fiskefartøyer».

Når den blå-blå regjering opphever aktivitetskravet er det klart at Norge har frivillig sluttet å «fortsette å anvende restriksjoner som gjelder» pr. 2. mai 1992. Derved er også retten til diskriminering mot utlendinger en saga blott.

4. Konesjoner og kvoter er ikke gjenstand for handel og vandel

Det legges for dagen flere misforståelser om regelverket: «Det anbefales at fiskeflåten gjennom omsetning av kvoter uten kvotetak per fartøy ... skal kunne innovere og finne de mest lønnsomme og verdiskapende løsningene» (*NOU 2014:16 s. 14*). Ved å legge til grunn at kjøp og salg av kvoter og konesjoner lovlig kan skje mht. fiskerettigheter, så blir også disse en vare i et verdipapirmarked som da EU vil kunne hevde at skal følge de vanlige regler om «fri flyt», og her nyter Norge ikke godt av noe unntak.

Imidlertid; privat salg av kvoter kan ikke skje fordi det er ulovlig:

- «Til § 9: I henhold til denne paragraf skal tillatelse til å gå ut på fiske bare gis til bestemt person eller selskap og for et bestemt fartøy. Det vil således ikke være adgang til å overføre en tillatelse til en annen person eller selskap» (*Ot.prp.nr.22 (1971-1972) s. 7. sp. 2*). «Paragrafens første ledd viderefører § 9 i deltakerloven av 1972». (*Ot.prp.nr.67 (1997-1998) s. 50*).

- «En gitt tillatelse kan som den store hovedregel ikke overføres. For det første gir dette seg uttrykk derved at når fartøyet skifter eier, så må den nye eieren søke om en selvstendig tillatelse og må selv oppfylle vilkårene for å få en slik tillatelse for å få denne tillatelsen innvilget. Den tidligere eiers tillatelse faller bort når vedkommende taper eiendomsretten til fartøyet. Det er således ikke den gamle tillatelsen som overføres i og med dette vedtaket» (*Ot prp nr 67 (1997-98) s. 21 sp. 2*).
- «En ervervstillatelse faller bort når eieren taper eiendomsretten til fartøyet, herunder ved tvangssalg, kondemnering og forlis» (*deltakerloven § 10*).
- «Fiskeressursene representerer en nasjonal formue, som staten skal forvalte ved årlige fordelinger ut fra overordnede mål. Den enkelte reder har således ikke en kvoterett selv om han har en konsesjon til å drive et bestemt fiske. Kvote tildeles normalt for ett år, men kan om nødvendig endres i løpet av året, f.eks. av ressurs-hensyn». (*Ot.prp. nr. 20 (2007– 2008) s. 42 sp. 1*).
- «Det at det betales et vederlag for kvoteverdien ved kjøp av et fiskefartøy som skal drives videre, er ikke noe nytt. En påstand om at dette endrer tillatelsenes rettslige status, har imidlertid ingen rettslig forankring. Vederlaget mellom de private partene gir ikke et nytt innhold i tillatelsene, som det uansett er myndighetene som tildeler etter en vurdering av om søkeren (kjøperen) fyller de krav som gjelder i det enkelte tilfellet». (*St.meld. nr. 21 (2006-07) s. 88*).

Intet av dette tar Tveterås-utvalget hensyn til. Dvs. at forslag som fremmes må oppheve alle de rettsregler som det refereres til i kulepunktene ovenfor. Samtidig er tillatelsene gjort om til negotiable dokumenter som enhver EØS-borger må kunne handle uten hensyn til nasjonalitet.

5. Fisk til best betalende anvendelse

Et viktig spørsmålet er om norsk fisk slik eksporten nå er organisert, går til best betalende anvendelse. NOU'en tar dette opp som problem; «tiltak for sjømatindustrien som kan bidra til at fiskeressursene anvendes på en måte som bidrar til høyest mulig verdiskaping gjennom hele verdikjeden» (*NOU 2014:16, s. 10*, og føyer seg således inn i rekken av mange offentlige utredninger. Dette har vært et stadig tilbakevendende problem. Fiskeindustri- og eksportører har ikke vært flink nok til å ta ut av markedet det markedet kan betale. Hvorfor la frysetrålere fritt eksportere frossen blokk av hvitfisk til Kina (40 % av trålkvoten), når fiskeindustrien skriker etter fersk kvalitetsfisk til høye priser?

- Tveterås-utvalget peker på at «Norsk sjømatindustri er avhengig av å selge en svært stor andel av produksjonen i utlandet. Markedsadgangsrelaterte forhold som toll og ikke-tariffære handelshindringer reduserer generelt konkurranseevnen i landene og markedene som omfattes av disse, og dermed lønnsomheten og verdiskapingen fra norsk sjømatindustri» (*NOU 2014:16, s. 92*).
- Utvalget fremstiller det slik at norsk fiskeeksport er hemmet av EU-toll fordi produkter der vi kunne hentet inn høye marginer møter «høye importtollsatser som øker med foredlingsgrad» (*NOU 2014:16, s. 91*).

Tveterås-utvalget foreslår mange ulike tiltak. Ingen av disse tar grep for å få til en omlegging av fiskemetoder, foredling om bord og eksportorganisering som kan revolusjonere næringen. Snarere tvert imot – her er mer av den samme medisin som

har gradvis ført merverdien av fiske ut av Norge og over på importører og importørland. Det er «den gamle visa» om at Norge møter seg selv i døra når vi forsøker å snakke ned fiskeritollen, fordi vi tviholder på importtollen på landbruksprodukter. «Utvalget mener at myndighetene må prioritere arbeidet for størst mulig grad av frihandel og færrest mulig tekniske handelshindre. Utvalget erkjenner at de norske importtollsatsene på landbruksprodukter kan representere problemer i dette arbeidet ... Sjømatnæringen har ... potensial for å gi et betydelig større bidrag til verdiskapingen enn landbrukssektoren. Generelt mener utvalget derfor at sjømatinteressene bør prioriteres der disse må avveies mot hverandre i forhandlingene» (NOU 2014:16, s. 92).

Som det er vist i to rapporter fra UiT Norges arktiske universitet (2005 og 2011) er dette en fiksjon. Toll er ikke problemet. Norge tilbyr alle WTOs 155 medlemsland null-toll på import til Norge for alle fiskeprodukter uansett art eller bearbeidingsgrad. Det er politisk vilje til styring som mangler (se pkt. 6). Vi kan ikke se at de virkemidler som Tveterås foreslår løser lønnsomhets-problemet.

Utvalget fremmer forslag som tiden for lengst har gått i fra, dvs. at landanlegg skal eie fartøy. Dette var etterkrigspolitikk, som siden 1980-årene har vist seg å være et misgrep. Den fremste norske «rent-seeker» i fiskerinæringen, Kjell Inge Røkke, har vist vei: Etter å ha kjøpt en rekke anlegg langs Finnmarks-kysten som alle eide – eller disponerte trålere tilknyttet sine anlegg, valgte Røkke å fisjonere Aker Seafood til to selskaper Havfisk og Norway Seafood. Dette er det motsatte av den vertikale integrasjon som er Tveterås-utvalgets medisin. Men ikke nok med det. Røkke bygger så tre supertrålere med fabrikker om bord – for produksjon av frossen blokk. Denne fisken kan ikke brukes i landindustrien, ikke engang i Røkkes egne anlegg. Dette igjen medfører at Røkke må kjøpe torsk til langt over minstepris for å få tak i råstoff (i uke 9 betalte Røkke kr. 21 pr kilo torsk, mens minsteprisen var kr. 13,50, dvs. 50 % over minstepris).

6. Politisk styring – og ikke markedsstyring

En av de viktigste grunner til at Norge sa nei til EU var ønsket om å være «herrer i eget hus». Norge ville sette inn de virkemidler som trengtes, og ikke være låst av EUs distrikts- og fiskeripolitikk. I fiskerisektoren har Stortinget formulert dette slik:

- «Sjøfarts- og fiskerikomiteen sa seg enig i at en fiskereid flåte fortsatt skal være et bærende prinsipp i norsk fiskeripolitikk». (Ot.prp.nr.67 (1997-1998) *Om lov om retten til å delta i fiske og fangst (deltakerloven) s. 8*).
- «Komiteflertallet gav uttrykk for at det er viktig at utviklingen styres slik at de mest fiskeriavhengige distriktene blir i stand til å ta del i den ventede oppgangen i fiske». (Ot.prp.nr.67 (1997-1998) *Om lov om retten til å delta i fiske og fangst (deltakerloven) s. 7 (med henvisning til St.meld.nr.58 (1991-1992) om struktur- og reguleringspolitikk overfor fiskeflåten (Strukturmeldingen)*)
- «I henhold til tredje ledd annet punktum skal det legges vekt på fiskets betydning for råstofftilførselen til bestemte distrikt ... Ved vurdering av hvorvidt en søknad om spesiell tillatelse skal innvilges eller avslås vil det måtte trekkes inn almene hensyn. Tildeling av tillatelser må i det hele baseres på et skjønn, hvor det foretas helhetsvurdering av alle relevante omstendigheter.» (Ot prp nr 67 (1997-98). *Om lov om retten til å delta i fiske og fangst (deltakerloven) s. 49 sp. 1*).

Den markedsstyring som NOU'en foreslår vil skrinlegge alle muligheter for å oppnå disse politiske målsettinger.

Avslutning

Sjømatindustriutvalget går lite inn på de juridiske og avtalemessige konsekvenser av deres forslag til endringer. De forutsetter imidlertid at ingenting skal endre dagens skjerming mot utenlandsk eierskap av fartøy og fiske. Til å være så aktive i å foreslå løsninger utenfor deres egentlige mandat, er det forbausende at de ikke har gått nærmere inn i spesielt det som angår våre avtaler med EU.

Vi hevder med vår kunnskap om dagens fiskerilovgivning og EØS-rett at en gjennomføring av utvalgets forslag vil bringe hele den norske fiskerilovgivning inn under i EØS-avtalens "fire friheter". Unntaket fra EØS vil kun få betydning for ressurskontroll og ressurstildeling.

I lys av dette burde Utvalget eller oppdragets eier ha bestilt en utredning om hvilke juridiske konsekvenser endringene kan få.